BİLGİ DEMETİ

Kolay Yurttaşlık Bilgisi Serisi : 28

BELEDİYEMİZ VE ŞEHİR HAYATI

Bu kitap, ilkokul Programının 4 üncü sınıf Yurttaşlık Bilgisi konularına uygun olarak hazırlanmış ve bir heyet tarafından gözden geçirilmiştir.

Yayımlayan:
R. GÖKALP ARKIN

BİR YAYINEVİ

Posta Kutusu 11 — İstanbul

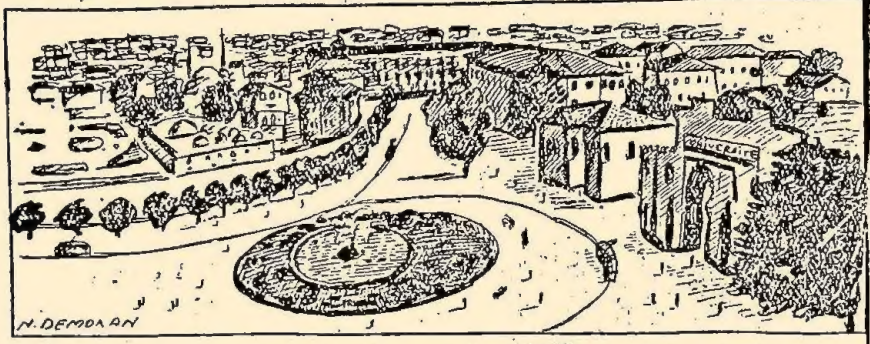

BELEDİYEMİZ VE ŞEHİR HAYATI

— Tren köylerden, dağlardan, ıssız ovalardan geçer. Derken uzaklarda ışıklar görürsünüz, ışıl ışıl yanan, uzaklara, çok uzaklara kadar yayılan ışıklar. Yaklaşırsınız, yaklaşırsınız ve tren şehre girer. —

***

Gece, yüksek bir yerden şehre baktınız mı? Bir yığın ışık görürsünüz. Koca şehir ayaklarınız altındadır. Bir ışık denizi sanki. Ufuk karanlıktır. Her taraf karanlıktır. Şehrin ışıkları bu karanlıkların içinde ışıldar. Sağ tarafta bir ışık kümesi karanlıklara doğru uzanır. Sol tarafta bir ışık kümesi en uzak yerlere kadar yayılır. Küçük ışıklar vardır, büyük ışıklar vardır. Işıklar ta uzaklara kadar gider. Seyrekleşir. En uzakta bir ışık «İşte ben ufka kadar vardım, siz de buraya gelin ey arkadaşlar!» der gibi göz kırpar. Ve şehir gecenin karanlığında ışıl ışıl ışıldar.

Şehir ışıkları, şehir masalını anlatır — Çok kimseler ömründe doğduğu yerden başka bir yer görmemiştir. Yahut köyünün biraz ötesindeki kasabaya kadar inmiş, pazara gitmiştir. Ama anlatılanları duymuş, uzaklarda çok uzaklardaki bir memleketin hayali rüya gibi kafasına işlenmiştir. Ona bu anlatılanlar masal gibi gelir... Şehir

masalı. Şehir kalabalıkmış. Orada insan yolunu kaybedermiş. Otomobiller, otobüsler öyle gürültü yapıyormuş ki insanın başı şişermiş. Büyük caddelerde hızlı hızlı yürüyen adamlar birbirine çarpmamıya dikkat edermiş. Her yer bina, ev, dükkân ve insan doluymuş. Velhasıl şehir çok büyük, çok kalabalık bir yermiş canım.

Şehirde oturmıyanlar bunları çok dinlemiştir. Şehirde oturanlar da oturdukları şehirden daha büyük şehirlerin hikâyesini dinlemiştir. Ama şehir ışıkları size bu hikâyelerin en güzelini anlatır. Bu ışık denizi şehrin büyüklüğünü, kalabalıklığını söyler, insanların çalıştığını, eğlendiğini, güldüğünü, ağladığını anlatır. Büyük evler vardır, küçük evler vardır. Hastaneler, sinemalar, tiyatrolar, okullar, daireler, fabrikalar vardır. Durmadan yeni yeni binalar, caddeler, sokaklar yapılır. Sokaklarda, caddelerde, binalarda, dükkânlarda ışıklar yanar. Şehir durmadan büyür, büyür, büyür...

Sabah olunca herkes işe gitmiye başlar — Işıklar söner, sabah olur. Evlerin kapıları açılır, fabrikasına giden işçi, daireye giden memur, dükkânına giden esnaf, okula giden çocuk, hepsi birden sokaklara dökülür. Çoğunun gideceği yer uzaktır. Kimi tramvaya, kimi otobüse, kimi trene biner. Güneş ufukta yükseldikçe kalabalık artar. Otobüsler, otomobiller yolları doldurmaya başlar. Kadınlar ellerinde fileleriyle çarşıya, pazara çıkarlar. Sokaklarda küçük çocuklar koşuşur. Satıcılar mahalle aralarında bağrışır. Çöpçüler kapı kapı dolaşıp çöp toplarlar. Şehir uyanmıştır artık. Intizamlı bir gün geçirmesi lâzım. Hiç bir karışıklık olmadan, bir taşıt kazası, bir yangın belâsı, su, ekmek kavgası olmadan bir gün geçirmesi lâzım. Sokakların temizlenmesi, satıcıların kontrolü, kötü yolların onarılması lâzım. Bu koca memleketi usulsüz, nizamsız, başıboş insanların yaşadığı bir yer olarak bırakmak kabil mi Çöpler sokaklara yığılır, satıcılar halkı al-

dalır, taşıtlar birbiriyle çarpışır, çeşmelerden su akmaz, evlerde, sokaklarda elektrik yanmaz, insanlar yürüyemez olursa böyle bir yerde nasıl yaşanır? Öyleyse bütün bu işleri yapacak, bütün bu düzeni kuracak bir varlık lâzım. Şehir ancak o vakit şehir olur.

Belediye şehir hayatını düzenler — Şehirde hayatın düzenini temin eden varlığa belediye denir. Belediye halkın temiz, rahat ve dürüst bir memlekette yaşamasını sağla-

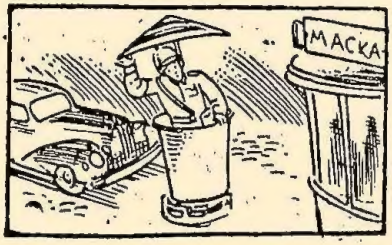

İşaret polisi taşıtları idare eder.

mağa çalışır. Şehirdeki insanlar şehir işlerini gördürmek üzere aralarından seçtikleri kimseleri iş başına getirirler. Her sene muayyen zamanda yatandaşlar rey sandıkları başına gelip kendileini temsil edecek namzetlere oylarını verirler. Oylar sayılır. Kim daha çok oy almışsa o, seçimi kazanmış olur. Şehrin nüfusuna göre her semtte ayrı ayrı seçim yapılır. Seçilen kimseler Vilâyet Umumî Heyetini meydana getirirler. Seçilen bu adamlara Vilâyet Umumî Heyeti üyeleri denir. Bu umumî heyet üyeleri de kendi aralarından bir kişiyi reisliğe seçerler. Vilâyet Umumî Heyetinin seçtiği bu kimse de Belediye reisi olur. Belediye reisi o şehrin halkını herkese karşı temsil eder. Hemşerilerinin dertleri ve şehrin ihtiyaçlarıyla yakından ilgilenir.

Vilâyet Umumî Heyeti yapılması icab eden işleri inceler. Üyeler çeşitli işler üzerinde fikirlerini söylerler. Bir sokağın tamiri, bir mahalleye elektrik verilmesi, veya çeş-

me yapılması, bir semte otobüs işletilmesi, bir meydanlığa park yapılması, bir caddeye ağaç dikilmesi gibi mevzularda konuşurlar, karar verirler ve bu suretle şehrin çeşitli işlerini görürler.

Belediyenin ayrı bir bütçesi vardır — Saymakla bitmiyecek kadar çok olan şehir işlerinin görülebilmesi için belediyenin paraya ihtiyacı vardır. Belediye bu parayı bir takım özel vergilerle ve kendi işlettiği yerlerin geliriyle temin eder. Başlıca belediye vergileri şunlardır.

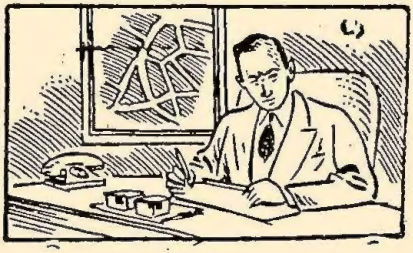

Belediye reisi şehrin ihtiyaçlarıyla ilgilenir.

1 — Yol vergisi.
2 — Bina vergisi.
3 — Çöp ve aydınlatma vergisi.
4 — Tabelâ ve ilân vergisi.

Belediye bu vergileri vatandaşlardan tahsildarlarıyla toplatır. İstiyen kendi vergisini kendisi seneden seneye getirip yatırır.

Bundan başka belediye, sinema, tiyatro gibi eğlence yerlerinden de vergi alır. Toplanan bu paralar gene şehrin ihtiyaçları için sarf edilir.

Elektrik, havagazı ve su işleri, tramvay ve otobüs işletmeleri gibi halka hizmet eden belediye müesseselerinin getirdiği kazanç da belediye bütçesinin özel bir gelir kaynağıdır. Buralardan gelen paralar da bu müesseselerin daha verimli bir şekilde çalışabilmesi için sarf edilir.

Bütün bunlardan başka bir de belediyenin kestiği cezalardan aldığı paralar vardır. Belediye bu paraları yasak dinlemiyenlerden alır.

Belediyenin yasakları vardır — Şehirde oturan insan bazı yasaklara uymak zorundadır. Saygılı ve dürüst olan her vatandaş bu yasakların ne olduğunu zaten bilir. Sokakları temiz tutmak. yerlere tükürmemek, köşe başlarına abdest bozmamak, evin önüne çirkef suları dökmemek, otobüslere taramvaylara asılmamak v.s. gibi. Bunları yapanlar şehirde yaşıyan diğer insanların sıhhatine ve rahatına zarar verici hareketlerde bulunmuş olurlar. İşte belediye bu kimseleri gördükçe onlara ceza keser. Bu «sen, bu şehire yaşıyan diğer insanlara zarar veriyorsun, bir daha böyle bir şey yapma.» demektir.

Belediye memurları satıcıları kontrol eder.

Bundan başka belediye, memurları vasıtasıyla satıcıları ve dükkâncıları kontrol ettirir. Fazla fiatla mal satanlara, pis, bayat, sıhhate muzır gıda maddeleri satanlara, halkı aldatanlara ceza kestirir. Bu suretle şehirlinin menfaatini korur. Halkı daima kollar.

Belediye halkın düzenli bir hayat yaşaması için çalışır demiştik. Belediye bu düzeni ve halkın rahatını sağlamak için neler yapıyor? Şimdi biraz da bunları görelim.

Şehrin temizliği en mühim iştir — Çöp ve pislik içinde bir şehir düşününüz. Arsalara dökülen çöplerde kediler

ve köpekler eşeleniyor, sinekler kıyamet gibi, sokaklarda pis sular birikmiş, lâğım çukurları patlamış, çamur, toz ve toprak içinde pis çocuklar koşuşuyor. Böyle bir şehirde yaşanır mı? Böyle bir şehirde yaşayan insanlar sıhhatli ve sağlam olur mu? Şüphesiz hayır. Herkes hastalıktan kırılır. Mezarlıklarda, ölenleri gömecek yer kalmaz. Şehir, şehir olmaktan çıkar. İşte belediye herşeyden

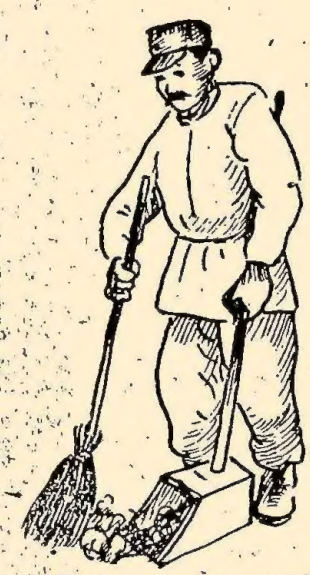

Çöpçüler yolları süpürür.

önce bu mühim işi başarır. Şehrin temizliğini temin etmek için yüzlerce çöpçüyü aylıkla çalıştırır. Bunların bir kısmı her gün sabahtan akşama kadar caddeleri, sokakları süpürür. Bir kısmı da arabalar kamyonlarla sokak sokak dolaşır, herkesin evinden çöplerini alır, kamyonlara doldurarak götürüp şehirden uzakta bir yere dökerler. Bundan başka suların ve pisliklerin akıp gitmesi

için kanalizasyon açtırır. Kalabalık yerlerde helâlar yaptırır. Şehrin temiz durması için yapılması icab eden her şeyi yapar. Bu suretle şehir temizlenmiş olur.

Şehrin sağlığı da korunur — Şehirde hastalıklar yayılmamalı, halkın sıhhati de korunmalıdır. Belediye bu işi de görür. Belediye hastaneleri ve dispanserleri vardır. Buralarda her gün yüzlerce hasta muayene edilir. Fakir olanlara ilâç verilir. Çok hasta olanlar hastaneye yatırılır. Belediye doktorları daima halkın hizmetindedir. Ağır hastaların evine giderler. Tedavi ederler. Derhal hasta-

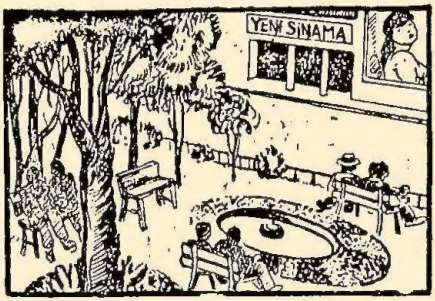

Belediye parklar da yaptırır.

neye kaldırılması icab eden hastalar veya kaza dolayısile yaralananlar olursa hemen can kurtaran otomobili getirtilir. Bu can kurtaranlar canavar düdüğünü çala çala kendisine yol açarak hastayı çabucak hastaneye götürür.

Elektrik, su ve havagazı işleri — Şehrin içecek suyunu, elektriğini ve havagazını da belediye temin eder. Bu kadar çok insanın bir arada yaşadığı yerde, bir iki çeşme, su ihtiyacını karşılayamaz. Muhakkak yüzlerce çeşme ve büyük su depoları, barajlar lâzımdır. Iyi ama bu kadar suyu nereden bulmalı? Belediye bunu düşünür. Şeh-

re yakın bir göl suyunu veya bir ırmağın önüne yaptığı barajda biriken suyu borularla şehre getirir. Bunu filitreden geçirerek temizlenmesini sağlar. Sonra şehrin her semtine hattâ her sokağına borular döşetir. Her yere çeşmeler yapar. Evlere bile su verir. Halk bu suyu hem içer, hem kullanır. Bu suretle istediği zaman istediği kadar su bulabilir.

Geceleri sokakları aydınlatmak, evlere elektrik vermek de belediyenin işidir. Açtığı muazzam fabrikalarda elde edilen elektrik, kablolar ve tellerle şehrin her tarafına dağılır. Belediye; elektrik, su ve havagazı verdiği evlerden bir miktar para alır. Bu para bu tesislerin masrafını karşılar ve ekseriya oldukça kâr da bırakır.

Polis ve jandarma halkı korur.

Polis namuslu insanları korur — Şehirde binlerce insan yaşar. Bunların içinde iyisi de kötüsü de vardır.

Namuslu vatandaşlar ekmeğini çalışarak kazanır. Bazıları da onun bunun evlerini soymak, yol kesmek, adam dolandırmak, suretile yaşamak ister. İşte polis şehirde yaşıyanları bu gibi ahlâksız kimselerden korur. Şehirli canını, malını, evini daima emniyet teşkilâtının varlığına borçludur. Çünkü polis olmasa insanlar gece geç vakit serbest serbest oraya, buraya gidemez. Evinde kaygusuz oturup, rahat rahat uyku uyuyamaz. Polis ve bekçi gece gündüz insanları kollar ve onların güvenini sağlar. Bir eve bir hırsız girse, otobüste bir yankesici birinin parasını alsa, bir dükkân soyulsa, gece geç vakit haydutlar birinin yolunu kesse hemen polisler suçluyu yakalayıp adaletin pençesine teslim ederler. Bu suretle şehirli güven içinde yaşar. Canını, malını ve parasını koruyacak bir emniyet teşkilâtı olduğunu bilir ve o teşkilâta güvenerek rahat eder. Polisler, jandarmalar, bekçiler geceleri şehri beklerler. Bekçiler ellerinde düdük, öttüre öttüre sabaha kadar sokaklarda dolaşırlar. Karda, kışta hiç usanmadan yorulmadan vazifelerini yaparlar.

Gazeteler şehirliye günlük olayları bildirir — Gece çalışanlar yalnız bekçiler, polisler değildir. Günlük gazeteleri basan matbaalar da geceleri durmadan çalışır. Ajansların oradan buradan bildirdiği dünya olayları, telefonlar, telgraflar ve mektuplarla verilen memleket haberleri, polis vakaları, siyasî hâdiseler gazete idarehanesine bildirilir. Bunları yazı işleriyle uğraşan muharrirler düzenler, matbaaya verirler. Mürettipler, musahhihler, dizgi ve baskı makineleri sabahlara kadar hanî hanî çalışır. Gazeteyi basarlar. Sabaha karşı bu gazeteler büyük büyük paketler halinde bayilere tevzi edilir. Bayiler de müvezzilere verir. Sokaklarda gazeteci çocuklar koşuşmaya, gazete satmıya başlarlar.

— Yazıyor... Yazıyor.

Şehirli bu sese çok alışmıştır. Günlük hayatındaki

çeşitli düşüncelerin, dertlerin bu gazete sütunlarında ele alınmış olduğunu bilir:

— Yazıyor... Yağın ucuzladığını, et fiatlerinin düştüğünü, yeniden yüz yataklı bir hastane yapılmaya başlandığını yazıyor..

Büyük şehrimiz İstanbul'dan bir manzara.

Yurdun uzak köşelerindeki felâket haberlerini, yüz güldürücü memleket olaylarını bu gazetelerde okuyacağını bilir:

— Yazıyor. İki kasabanın sel altında kaldığını, Egede mahsulün bu yıl pek bol olduğunu yazıyor.

Bütün dünyanın ilgilendiği olayların o gazete sütunlarında muhakkak yer aldığını bilir:

— Yazıyor. Başkan Trumanın nutkunu yazıyor. İngilterenin verdiği notayı yazıyor.

İşte şehirli eğriyi, doğruyu, iyi haberi, kara haberi her sabah eline aldığı gazetesinde okur.

Akşam olunca şehirli hemen uyumaz — Şehirde geceleri yeni bir hayat başlar. Bütün gün çalışan, yorulan insanlar biraz vakit geçirmek için, yemeklerini yedikten sonra, sokaklara çıkarlar. Caddeler kalabalık ve ışıklıdır. Evlerinde oturanlar radyolarını açarlar. Her evden, her köşeden bir radyo sesi duyulur:

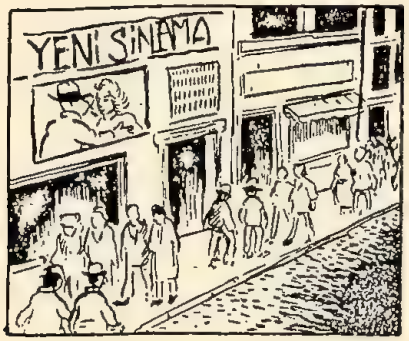

Sinemaya gitmek şehirlinin en büyük zevkidir.

— Burası İstanbul radyosu, sayın dinleyiciler, şimdi memleket havaları programımıza başlıyoruz. Çalanlar...

Sokağa çıkanlar sinemaya, tiyatroya, gazinoya, kahveye giderler.

Sinemalarda kimisinde güldürücü, kimisinde hissi filmler oynar. Sinemaya ve tiyatroya gitmek şehirlinin en büyük zevklerinden biridir. Bir çok büyük şehirde o şehrin belediyesi tarafından yapılmış tiyatrolar ve sinemalar vardır. Belediye şehirlinin vakit geçirmesi ve seviyeli piyesler seyrederek kültürünü kuvvetlendirmesi için tiyatro salonları yaptırır. Burada büyük eser-

ler temsil edilir.. Konserler verilir. Hattâ çocuk piyesleri bile oynanır.

Vakit ilerledikçe sokaklar tenhalaşır. Herkes tramvaylarla, otobüslerle evlerine döner. Artık uyku zamanı gelmiştir. Evlerin ışıkları birer birer söner. Radyolar susar. Sesler kesilir. Yalnız bekçinin yüreklere güven veren düdüğü duyulur.

— Düt, düt...

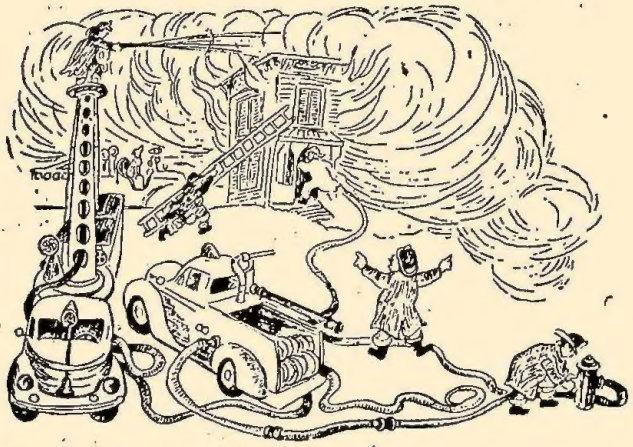

İtfaiye olmasa koca şehir bir anda yanabilir.

İtfaiye şehri yangından korur — Şehirde evler, dükkânlar yanyana, omuz omuzadır. Bu kadar çok ev, dükkân, bina ve insan bulunan yerde her an yangın olması beklenebilir. Küçük bir dikkatsizlik, bir ocak parlaması, bir soba devrilmesi, bir elektrik kontağı yangına sebebiyet verebilir. Bir yerden çıkan yangın hemen yakınındaki evlere binalara sirayet edebilir. Ve eğer itfaiye olmasa koca şehir çatır çatır yanabilir. İşte bunun için itfaiye teşkilâti heran hazır vaziyette bekler. Bir yangın haberi alır almaz hemen büyük bir sür'atle harekete geçer. Çan

çalarak, düdük öttürerek göz açıp kapayıncaya kadar yangının olduğu yere varır. Şu borularındaki itfaiye kapaklarından hortumlarla su alınır. Motorlar çalışır. Kahraman itfaiyeciler ateşin içine atılır ve ellernideki hortumlarla yangına su sıkarlar. Alevi söndürünceye kadar uğraşırlar. Nihayet yangın söner. Fedakâr itfaiyeciler yerlerine döner.

O yanan binanın yeri artık boştur. Gece oradaki ışılardan biri eksilmiştir. Fakat şehrin ışıkları yine pırıl pırıldır. Işıklar sönmüyor. Işıklar heryeri dolduruyor. Şehir büyüyor. Elleri, kolları, düşünen bir kafası, sağlam bir vücudu olan insanlar boş kalan o yeri nasıl olsa doldurur.

Şehir ışıkları, şehrin hayat dolu ışıkları sönmez, parıldar. Çalışan insanların beldesi: Şehir... Büyür... Büyür. Büyür.

SORULAR

1 — Şehirde belediye olmasa ne olur?
2 — Belediye nedir?
3 — Vilâyet Umumî Heyeti nedir? Nasıl seçilir?
4 — Belediye reisi nasıl seçilir?
5 — Belediye ne işler görür?
6 — Beleriyenin gelir kaynakları nelerdir?
7 — Kimlere ceza kesilir?
8 — Şehrin temizliği nasıl sağlanır?
9 — Halkın sıhhati nasıl korunur?
10 — Şehre su ve elektrik nasıl temin edilir?
11 — Polis teşkilâtının vazifesi nedir? Şehirde polis olmasa ne olur?
12 — Günlük olayları şehirli nereden öğrenir?
13 — Şehirde gece hayatı nasıldır? Herkes hemen uyur mu?
14 — Şehir yangından nasıl korunur?

YAPILACAK ŞEYLER

1 — Yurdumuzun büyük şehirlerine ait resimler toplayınız, bir albüm yapınız.

2 — Dünyadaki büyük şehirlerin bazılarının resimlerini bulmaya çalışınız. Bunları bizim şehirlerimizle mukayese ediniz.

3 — Şehirde oturuyorsanız, belediye dairesine gurup halinde bir ziyaret yapınız. Belediyenin nasıl çalıştığı hakkında bilgi toplayınız.

4 — Belediye dispanserini gidip görünüz.

5 — İtfaiye Müdürlüğüne gidiniz. İtfaiyenin nasıl çalıştığı hakkında itfaiyecilere sualler sorunuz.

6 — Şehrinize su nereden geliyor? Araştırınız, oraya bir gezinti yapınız.

7 — Bir gazete nasıl çıkar? Bulunduğunuz yerdeki bir matbaayı ziyaret ediniz.

8 — Şehirde oturmuyorsanız yakınınızdaki bir şehre veya kasabaya gitmiye çalışınız.

9 — Kitaplardan, bu konuda daha çok bilgi toplayınız. Büyük şehirleri gezmiş, görmüş yaşlıları dinleyiniz. Çok şey öğrenirsiniz.

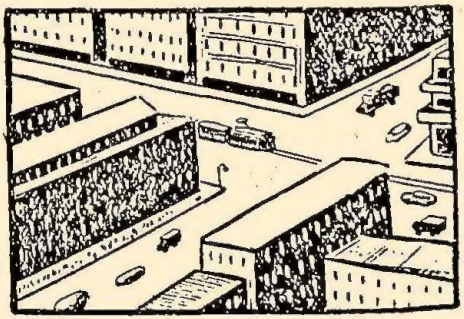

BİLGİ DEMETİ

4 — 5 Sınıf Dergisi

Bir Yayınevi — Posta Kutusu 11 — İSTANBUL
Sahibi ve yazı işlerini fülen idare eden: R. G. Arkın —
İdare yeri adresi: Çemberlitaş Peykâne Sok. 8/1 - Tel. 29224
Fiatı 10 kş. Basıldığı yer: Os: Mat. T. L. Ş. - Tel. 21131
Sayı: 28